
Az agrárjog és a versenyjog kapcsolódási pontjai*

Csirszki Martin Milán**

A tanulmány célja, hogy az agrárjog és a versenyjog közötti kapcsolódási pontokat megvilágítsa, amelynek során a kiindulópontot az agrárjog képezi. Az agrárjog fogalmának felvázolása után röviden a versenyjog történeti aspektusaira helyeződik a hangsúly, majd a versenyjog dogmatikai rendszeréből kiindulva felvonultatásra kerülnek a speciális agrár- és élelmiszerrelevanciájú versenyszabályok. A tanulmány végén, a konklúzió keretében az agrár-versenyjog jellemzői kerülnek bemutatásra.

Kulcsszavak: *agrárjog, versenyjog, speciális versenyszabályok a mezőgazdaságban, agrárjog és versenyjog közötti kapcsolat.*

The interface of agricultural law and competition law

This study aims to highlight the interface between agricultural law and competition law, within the framework of which the starting point is agricultural law. After presenting the definition of agricultural law, in a short summary some historical aspects of the competition law are mentioned, then – based on the doctrinal foundations of competition law – a basic introduction is provided on specific competition rules applying to the agriculture and food supply chain. In the end, the conclusion is built up by analysing the characteristics of agri-food competition law.

Keywords: *agricultural law, competition law, specific competition rules in the agriculture, interface of agricultural law and competition law.*

DOI: 10.32980/MJSz.2021.1.945

1. Bevezetés

Ezen tanulmány az agrárjog és a versenyjog kapcsolódási pontjait törekszik feltárni, amelynek tárgyalása során a kiindulópontot az agrárjog képezi. Annak oka, hogy ez nem fordítva történik, s nem a versenyjog a kiindulási pont a két jogág¹

* Szeretném a köszönetemet kifejezni a kézirat korábbi verziójának értékelésére felkért lektoroknak a megfogalmazott észrevételekért, Dr. habil. Barta Juditnak a versenyjogi rész vonatkozásában megtett javaslatokért, valamint Prof. em. Dr. Prugberger Tamásnak, illetve témavezetőimnek, Dr. Olajos Istvánnak és Prof. Dr. Szilágyi János Edének az agrárjogi kérdésekben megfogalmazott tanácsokért és útmutatásért.

** PhD-hallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Agrár- és Munkajogi Intézeti Tanszék.

¹ Ahogy a következő fejezetben az agrárjog jogágisága vonatkozásában néhány gondolat megfogalmazásra kerül, úgy itt is indokolt előrevetíteni, hogy a versenyjog jogágiságáról szóló nézetek erősen különbözőek. E tanulmánynak nem célja, hogy ebben a kérdésben állást foglaljon, viszont az eltérő álláspontok felvonultatására egy-egy példát a következőkben szemléltet. Miskolci Bodnár Péter

közötti kapcsolat feltárásában, nem szubjektív választás eredménye. A választás normatív alapokon nyugszik és uniós meghatározottságú: az Európai Unió elsődleges és másodlagos jogforrásai között is találhatunk utalást a közös agrárpolitikának a versenyszabályokhoz képest történő elsődlegességére. Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ.) kimondja, hogy a versenyszabályokról szóló fejezet rendelkezései a mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére csak olyan mértékben vonatkoznak, ahogyan azt a közös agrárpolitika célkitűzéseinek figyelembevételével az Európai Parlament és a Tanács meghatározza.² A Tanács 1184/2006/EK rendelete pedig akként rendelkezik, hogy a[z Európai Unió működéséről szóló] Szerződésben meghatározott versenyszabályoknak a mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére való alkalmazása a közös agrárpolitika kérdéskörébe tartozik.³ A jogalkalmazás sem mulasztotta el kimondani, hogy a közös agrárpolitika prioritást élvez a versenyszabályokhoz képest.⁴

Mindezek okán, a tanulmányban elsőként az agrárjog egy általánosan elfogadott fogalmának felvázolása történik meg. Itt már történik utalás az ún. mezőgazdasági versenyjogra, amely az agrárjog fogalmába beilleszthető, s amely a német szakirodalomban már évtizedekkel ezelőtt megjelent. Ezt követően a versenyjogra helyeződik a hangsúly, kiváltképpen azokra a jogforrásokra és rendelkezésekre, amelyek vonatkozásában megjelenik a mezőgazdasági relevancia. Ennek keretében az Amerikai Egyesült Államok, valamint Magyarország szabályozásának rövid történeti áttekintése is megtörténik. Annak okán kerül a fókusz az Amerikai Egyesült Államok korai szabályozására, mivel ez az állam a versenyjogi jogalkotásban mindvégig élen járt és úttörőnek számított, gondolva itt nemcsak az általános, szektorokon átívelő rendelkezésekre, hanem a speciális (szektorspecifikus) szabályokra is. Habár a történeti előzmények kapcsán az Amerikai Egyesült Államokat említjük meg, míg az 'agrár-versenyjog' kifejezés egyik korai megjelenési formájaként a német szakirodalom 'mezőgazdasági versenyjog'-át emeljük ki, ennek oka egyszerű. A lakonikus történeti résznek kizárólag az a célja, hogy láthatóvá váljék, hogy viszonylag korán, röviddel az általános versenyszabályok elfogadása után megjelentek a mezőgazdaságra vonatkozó speciális versenyjogi és

egyik tanulmányában, amelyben a versenyjog és az új Ptk. közötti kapcsolatot elemzi, a versenyjogra és a polgári jogra következetesen akként utal számos helyen, hogy a „két jogág”. Lásd: Miskolczi Bodnár Péter: A versenyjog és az új Ptk., *Versenytükör*, 10 (2014) 1., 73. o., 77. o., 78. o., 86. o., 87. o. és 90. o. Ezzel szemben, Vörös Imre a versenyjogot jogterületnek nevezi. Lásd: Vörös Imre: Összefoglaló áttekintés a versenyjog „európaizálásáról”, *Jogtudományi Közlöny*, 65 (2010) 9., 461. o.

² Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés, 42. cikk.

³ A Tanács 1184/2006/EK rendelete, Preambulum (2) bek.

⁴ Lásd például: C-280/93. sz. ügy – A Bíróság 1994. október 5.-i ítélete a Németországi Szövetségi Köztársaság kontra az Európai Unió Tanácsa ügyben, 61. pont: „*Recognition is thus given to both the priority of the agricultural policy over the objectives of the Treaty in the field of competition and the power of the Council to decide to what extent the competition rules are to be applied in the agricultural sector.*” Továbbá: C-311/94. sz. ügy – A Bíróság 1996. október 15.-i ítélete az IJssel-Vliet Combinatie BV kontra Minister van Economische Zaken ügyben, 31. pont; C-456/00. sz. ügy – A Bíróság (hatodik tanács) 2002. december 12.-i ítélete a Francia Köztársaság kontra az Európai Közösségek Bizottsága ügyben, 33. pont; C-137/00. sz. ügy – A Bíróság 2003. szeptember 9.-i ítélete a The Queen kontra The Competition Commission, Secretary of State for Trade and Industry és The Director General of Fair Trading, ex parte Milk Marque Ltd. és National Farmers' Union, 81. pont.

versenyszabályozási rendelkezések. S bár ez az Egyesült Államokhoz köthető, a *common law*-jogrendszerekben korántsem tulajdonítanak olyan jelentőséget a dogmatikai elhatárolási kérdéseknek, mint a kontinentális, s azon belül is az erőteljesen római jogi alapokra építő német jogrendszerben, amelyből következően – ellentétben a jogalkotással – a doktrinális kérdésekben Németországhoz fordulunk.

Ezt követően – a versenyjog dichotóm felosztásából kiindulva – felvonultatásra kerülnek azok a hatályos nemzeti és uniós szabályok, amelyek az általános versenyjogi szabályozástól eltérő rendelkezéseket fogalmaznak meg a mezőgazdaság és az élelmiszerlánc tekintetében. Végezetül a konklúzió levonására kerül sor, amelynek keretében az agrár-versenyjog mint jogterület fogalmát adjuk meg és legfontosabb jellemzőit vonultatjuk fel.

2. Az agrárjog fogalma

A tanulmányban nem kívánjuk felsorakoztatni az agrárjogra vonatkozó különböző nézőpontokat és a szakirodalomban fellelhető valamennyi definíció szerepeltetése sem cél. Továbbá, annak tekintetében sem kívánunk állást foglalni, hogy az agrárjog önálló jogág-e vagy sem. A tanulmányban egyetlen fogalmi meghatározásból indulunk ki, amely az alábbiakban kerül röviden bemutatásra.

Szilágyi János Ede meghatározása szerint az agrárjog az agrárpolitikai célkitűzések megvalósítására létrehozott jogszabályok összessége,⁵ amely egy rendkívül tömör, de annál inkább helytálló definíció. Tehát az agrárjogra instrumentális nézőpontú reflektálás történik, azaz az agrárjog az agrárpolitika végrehajtásának eszköze.⁶

A német nyelvű szakirodalomban már az 1980-as évek elején megjelent egy álláspont, amely szerint az agrárjog négy aspektusa különíthető el egymástól. E négy aspektusból az általunk későbbiekben agrár-versenyjognak nevezett jogterület a második szinten helyezkedik el. Az első szinten a közvetlenül a mezőgazdasági üzemre vonatkozó szabályok kapnak helyet, valamint azon rendelkezések, amelyek a mezőgazdasági vállalatokra és az annak keretében foglalkoztatott munkaerőre vonatkoznak. Ezt követően, a második szinten már nem közvetlenül a mezőgazdasági vállalkozások szabályai helyezkednek el, hanem sokkal inkább azok a rendelkezések, amelyek a mezőgazdaságra és az élelmiszeriparra a nemzetgazdaság speciális szektoraként tekintenek. Ide sorolja *Winkler* a piacsabályozást, az agrárpolitika jogi alapjait, az agrárkamarákat, az agrártámogatások jogát, illetve az agrárgazdasági jogot is, amely utóbbiba tartozik a mezőgazdasági versenyjog, valamint a mezőgazdasági adójog.⁷ A felosztás harmadik és negyedik aspektusa számunkra nem releváns, de *Norer* ezzel a csoportosítással kapcsolatban megjegyzi, hogy sokkal inkább társadalmi-gazdasági

⁵ Szilágyi János Ede (szerk.): *Agrárjog – A magyar agrár- és vidékfejlesztési jogi szabályozás lehetőségei a globalizálódó Európai Unióban*, Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2017, 22. o.

⁶ Szilágyi János Ede: Változások az agrárjog elméletében?, *Miskolci Jogi Szemle*, 11 (2016) 1., 35–36. o.

⁷ Wolfgang Winkler: Artikel Agrarrecht, in: *Handwörterbuch des Agrarrechts, I. Bd.* (szerk.: Volkmar Götz-Karl Kroeschell-Wolfgang Winkler), Berlin, E. Schmidt, 1981, 49–89. o.

felosztás, mintsem jogi jellegű.⁸ Ezen túlmenően, újabban a német szakirodalomban ismét találkozhatunk az *Agrarwettbewerbsrecht* kifejezéssel is, ugyanakkor a címében ezt a kifejezést szerepeltető szakkönyv az agrár-versenyjog mint jogterület elméleti kérdéseinek tárgyalásába nem bocsátkozik. Az viszont kirajzolódik, hogy a későbbiekben általunk is említett termelői szervezetekre vonatkozó, illetve a szektorspecifikus tisztességtelen piaci gyakorlatokra vonatkozó szabályozást az agrár-versenyjog részének tekinti.⁹ Az agrár-versenyjog dogmatikai kérdései során referenciapontként szolgálhat számunkra néhány korábbi német szakirodalmi forrás. Mind *Walter Frenz*, mind *Ines Härtel* az agrár-versenyjogot két részre osztja: agrárkartelljogról¹⁰ és agrártámogatások jogáról¹¹ beszélnek,¹² amelyek közül az előbbi párhuzamba állítható a későbbi fejezetekben általunk vállalati vagy magánjogi jellegű versenyjognak, míg utóbbi az általunk állami vagy közjogi jellegű versenyjognak nevezett jogterülettel, pontosabban ezek mezőgazdasági és élelmiszerrelevanciával rendelkező részeivel.

Az agrárjog instrumentális szemléletébe, azaz abba, hogy az agrárjog az agrárpolitikai célkitűzések végrehajtására létrehozott jogszabályok összessége az agrár-versenyjog beilleszthető. Winklert követve, s csoportosítását a magyar szakirodalmi állásponttal összehangolva belátható, hogy az agrár-versenyjog ugyan nem közvetlenül a négy¹³ (öt)¹⁴ agrárszabályozási tárgykör (mezőgazdasági termék és élelmiszer, mezőgazdasági termelő, mezőgazdasági üzem, mezőgazdasági tevékenység, valamint ötödikként a vidék) szabályozását vállalja magára, de a mezőgazdaságra és az élelmiszeriparra a nemzetgazdaság speciális szektoraként tekint, s így az agrár-versenyjog rendelkezéseiben is tükröződnek az agrárpolitikai célkitűzések. Ennek fényében pedig az agrár-versenyjog az agrárjog egyik területének tekinthető, amely szoros összefüggésben áll a piacsabályozási kérdésekkel, az agrártámogatásokkal, valamint a mezőgazdaságra vonatkozó speciális adójogi szabályokkal is. A jogterület részletes tartalma a későbbiekben kifejtésre kerül.

3. A versenyjog fejlődése és korai mezőgazdasági vonatkozásai az Egyesült Államokban és Magyarországon

A versenyjog elsőként az észak-amerikai kontinensen, mégpedig Kanadában és az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg. A fordulópontnak az 1890. évet

⁸ Roland Norer (szerk.): *Lebendiges Agrarrecht – Entwicklungslinien und Perspektiven des Rechts im ländlichen Raum*, Bécs – New York, Springer, 2005, 67-68. o.

⁹ Lásd: Jan Ackermann: *Wohlgeordnetes Agrarwettbewerbsrecht mit Blick auf Erzeugerorganisationen und unlautere Handelspraktiken*, Baden-Baden, Nomos Verlag, 2020.

¹⁰ Németül: *Agrarkartellrecht*.

¹¹ Németül: *Agrarbeihilfenrecht*.

¹² Walter Frenz: *Agrarwettbewerbsrecht, Agrar- und Umweltrecht*, 40 (2010) 7., 193–195. o.; Ines Härtel: § 7 Agrarrecht, in: *Europäisches Sektorales Wirtschaftsrecht* (szerk.: Matthias Ruffert), Baden-Baden, Nomos Verlag, 395–484. o.

¹³ Lásd Fodor László: *Agrárjog*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005.

¹⁴ Szilágyi: i.m. 41-42. o.

tekinthetjük, amikor is a *Sherman Antitrust Act* az Egyesült Államokban elfogadták. Korábbi kutatások alapján¹⁵ – amelynek most részletes elemzése és megisméltése terjedelmi korlátok miatt nem lehetséges – azt a következtetést lehet levonni, hogy viszonylag korán megjelentek speciális szabályozási megoldások a mezőgazdasági szereplők versenyjogi megítélését illetően. Az előbb említett *Sherman Act* megszületésében egyes szerzők¹⁶ mezőgazdasági relevanciát is véltek felfedezni az agrárium rendkívüli mértékű kiszolgáltatottsága miatt. Tulajdonképpen az mondható el, hogy a *Sherman Act* elfogadásáig vezető úton szerepet játszott az általánosságban is kizsákmányolt mezőgazdasági szektor, benne a Granger-mozgalommal¹⁷ és az agráriumban dolgozó kiszolgáltatott réteggel.

Bár a *Sherman Act expressis verbis* nem tartalmazott speciális rendelkezést a mezőgazdaságot illetően, ez az 1914. évi *Clayton Act*ben megváltozott, hiszen annak 6. cikke kivonta a mezőgazdasági szövetkezetek tevékenységét a versenyjogi rendelkezések hatálya alól.¹⁸ Az igazi áttörést azonban az 1922. évi Capper-Volstead Act jelentette, amely komplex feltételrendszert dolgozott ki a mezőgazdasági szövetkezetek versenyjogi megítélését illetően, részletesen meghatározott anyagi jogi és eljárásjogi szabályokkal, amelyek privilegizált helyzetet teremtettek.¹⁹ E három törvény mindmáig hatályban van az egyesült államokbeli szabályozásban, s azokat folyamatosan alakította és cizellálta a bírói gyakorlat. Az csak egy figyelemreméltó adalék, hogy az Európai Unió hasonlóan közelíti meg a mezőgazdasági szövetkezetek versenyjogi megítélését, mint ahogyan azt az Egyesült Államok tette 1922-től. Ezekén túlmenően, s az említett tanulmányt és kutatásokat kiegészítve még egy fontos adalékra szükséges felhívni a figyelmet. Az Amerikai Egyesült Államokban már 1921-ben elfogadtak egy szövetségi törvényt, az ún. *Packers and Stockyards Act*-et, amelynek keretében a haszonállatok nagykereskedelmével foglalkozó feldolgozóipar és konzervipar szereplőinek tisztességtelen, versenytorzító piaci magatartásait korlátozták; többek között az árrögzítést, a diszkriminatív és megtévesztő gyakorlatokat, valamint a

¹⁵ Lásd erről Csirszki Martin Milán: *Az Amerikai Egyesült Államok versenyjogi szabályozásának történeti áttekintése, különös tekintettel a mezőgazdasági szövetkezetek helyzetére, Jogelméleti szemle*, (2020) 1., 212–221. o.

¹⁶ Lásd például William Letwin: *Law and Economic Policy in America: The Evolution of the Sherman Antitrust Act*, New York, Random House, 1965, 67–68. o.

¹⁷ A Granger-mozgalom fő mozgatórugója a monopolhelyzetben lévő vasúti társaságok és a túlnyomórészt a tulajdonukban lévő gabonatarólok elleni fellépés volt, hiszen ezek a vállalatok a mezőgazdasági termelőkre óriási összegeket róttak a gabona szállítása és tárolása ellenében. Lásd The Editors of Encyclopaedia Britannica: *Granger movement* – American Farm Coalition. Elérhető: <https://www.britannica.com/event/Granger-movement> (Letöltés ideje: 2020.01.12.).

¹⁸ Lásd *15 U.S. Code § 17. Antitrust laws not applicable to labor organizations*: „The labor of a human being is not a commodity or article of commerce. Nothing contained in the antitrust laws shall be construed to forbid the existence and operation of labor, agricultural, or horticultural organizations, instituted for the purposes of mutual help, and not having capital stock or conducted for profit, or to forbid or restrain individual members of such organizations from lawfully carrying out the legitimate objects thereof; nor shall such organizations, or the members thereof, be held or construed to be illegal combinations or conspiracies in restraint of trade, under the antitrust laws.”

¹⁹ Lásd *7 U.S. Code § 291-292*. A törvény eredeti címe a mezőgazdasági termelők egyesülésének engedélyezése, azaz *An Act to authorize association of producers of agricultural products*.

monopolhelyzet kialakítását is tilalmazottnak nyilvánították.²⁰ Ennek kapcsán egyértelműen kijelenthető, hogy már száz évvel ezelőtt megszületett az Egyesült Államokban az első magánjogi jellegű, speciális és az agráriumhoz kapcsolódó versenyjogi törvény, amely az európai kontinensen még teljesen ismeretlen volt.

Magyarországon az első versenytörvény az 1923. évi V. törvénycikk volt, tehát viszonylag korán reagált a magyar jogalkotás is azokra az elvárásokra, amelyek a XIX. század végén megindultak a gazdasági verseny védelmében. A törvénycikk indokolása rendkívül patetikusan adja vissza a verseny védelme mögött meghúzódó megfontolásokat: „Az erkölcs kategorikus imperativusának érvényesülnie kell a kereskedelem és ipar terén lezajló küzdelemben is, ha nem akarjuk az egyéni önzést teljesen rászabadítani a forgalomra, ha nem akarjuk kiirtani a kereskedelem terén a tisztességes boldogulás lehetőségébe vetett hitet.”²¹ Ezt követte a jogfejlődésben az 1931. évi XX. törvénycikk, amely már „lefedte a versenykorlátozó megállapodások és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélések tilalmát egyaránt”.²² A későbbiekben látható lesz, hogy a gazdasági erőfölénnyel való visszaéléssel analógiát mutató jelentős piaci erővel való visszaélés,²³ valamint a jelentős piaci erőből táplálkozó tisztességtelen gyakorlatok alkalmazása az a versenyjogi/versenyszabályozási szempontból tilalmazott magatartásforma, amely a mezőgazdasági termelőkkel szemben a leginkább jellemző. Ez indokolta a fokozott piaci védelem megvalósítása miatt egy speciális jogszabály megalkotását. Elmondható tehát, hogy az alaptényállás már az 1930-as évek elején megjelent a magyar jogrendszerben is, de majdhogynem 80 év szükségeltetett ahhoz (v.ö. a következő fejezetben említett Tfmtv.), hogy speciális rendelkezések szülessenek meg.

A rendszerváltozás a piacgazdaságra történt átállással újult erőt adott a gazdasági versenynek, s ennek okán a versenyjog fejlődésének is. 1990-ben létrehozták a Gazdasági Versenyhivatalt, illetve megalkották az új versenytörvényünket.²⁴ Speciális rendelkezések azonban nem születtek a mezőgazdasági szereplők védelmére a későbbiekben említett 2009. évi XCV. törvényig. Előzményként viszont mindenképpen kiemelendő az az adalék, amely már egy 2004. évi tanulmányban is feltűnt.²⁵ Bár egyértelmű agrár-versenyjogi szabályozásnak nem lehet tekinteni, de az agrárpiacon rendtartásról szóló 2003. évi XVI. törvény tartalmazott a verseny szempontjából releváns rendelkezést. Ennek keretében a felelős miniszternek biztosítania kellett, hogy a versenykorlátozás révén megvalósuló gazdasági előnyök haladják meg a versenyt korlátozó magatartásból adódó hátrányokat abban az esetben, ha az agrárpiacon rendtartás keretei között megtett intézkedés a versenytörvény gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalmára vonatkozó

²⁰ 7 U.S. Code § 192. *Unlawful practices enumerated.*

²¹ A tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk indokolása

²² Boytha Györgyné-Tóth Tihamér (szerk.): *Versenyszabályozás, A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának tankönyvei*, Budapest, 2010, 39. o.

²³ Firniksz Judit-Dávid Barbara: A versenyjog határterületei: a vevői erő régi és új szabályai, *Magyar jog*, 67 (2020) 5., 277. o.

²⁴ A tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló 1990. évi LXXXVI. törvény.

²⁵ Olajos István-Szilágyi János Ede: The Agricultural Competition Law in Hungary, *European Integration Studies*, 3 (2004) 1., 45–56. o.

rendelkezéseibe ütközne.²⁶ E törvény egy másik rendelkezése némi védelmet kívánt nyújtani az élelmiszerlánc szereplőinek, amikor kimondta, hogy a termelő, a feldolgozó, a viszonteladó és a forgalmazó, egymás között megkötött, a törvény hatálya alá tartozó mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termék átruházására irányuló szerződéseiben a felek által meghatározott fizetési határidő az áru átvételétől számított 30 napot nem haladhatja meg.²⁷ Ez nem klasszikus versenyjogi szabály, de a 2004. évi tanulmány is egyfajta védelmi pillérként említi a mezőgazdasági termelők érdekében,²⁸ amellyel csekély mértékben ugyan, de a jelentős piaci erővel rendelkező fél magatartása egy aspektusban korlátok közé volt szorítva: az ellenérték megfizetésével nem késlekedhetett. A hivatkozott törvényt 2012. szeptember 1. napjával helyezték hatályon kívül.

4. A versenyjog felosztása, szabályozási tárgykörei, valamint a speciális agrárrelevanciájú rendelkezések

4.1. A nemzeti szint. Az előbbi fejezet csak egy átvezetés kívánt lenni a versenyjog szabályozási tárgyköreihez és felosztásához. Mindenekelőtt meg kell különböztetnünk a szélesebb értelemben vett versenyszabályozást, illetve a versenyjogot.²⁹ Lássuk először az utóbbit.

Elfogadott tétel, hogy a versenyjog két nagyobb egységre tagolható: beszélhetünk vállalati versenyjogról és állami versenyjogról.³⁰ Az előbbi a jogilag mellérendelt piaci szereplők viszonyait szabályozza, míg az utóbbi „a kereskedelmi jellegű állami monopóliumra, az állami vállalatok irányítására, valamint az állami támogatásokra vonatkozó előírások[at]”³¹ foglalja magában. A vállalati versenyjoghoz tartozó szabályok tekintetében nincs egységes álláspont. A klasszikus versenyjogi tényállások, így a kartellek (a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások), a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés, illetve a fúziókontroll egyértelműen ide tartoznak. Ez tekinthető a versenykorlátozások elleni jogterületnek, ami az egyesült államokbeli *antitrust law*-nak³² felel meg. Az is

²⁶ Az agrárpiaci rendtartásról szóló 2003. évi XVI. törvény, 32. § (5) bek.

²⁷ Az agrárpiaci rendtartásról szóló 2003. évi XVI. törvény, 29. § (1) bek.

²⁸ Olajos–Szilágyi: i.m. 55. o.

²⁹ Boytha Györgyné–Tóth Tihamér (szerk.): *Versenjog*, Budapest, PPKE-JÁK, 2010, 27. o.

³⁰ Vörös Imre: Állami támogatások és a versenyjog kapcsolata az európai jogban, *Jogtudományi Közlöny*, 55 (2000) 9., 353. o.; Tóth András: *Versenjog és határterületei – A versenyszabályozás jogági kapcsolatai*, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2016, 26–30. o.; Zavodnyik József: A szabályozás-rendszer-tani modellalkotás alapvető összefüggései a versenyjogban, in: *Magyar versenyjog* (szerk.: Pázmándi Kinga), Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2012, 15. o.

³¹ Boytha Györgyné: A magyar versenyjog, versenyszabályok, *Közjegyzők Közlönye*, 51 (2004) 1., 13. o.

³² Az *antitrust*, illetve *antitrust law* kifejezés magyar nyelvre történő átírására, az antitrosztre, illetve az antitrosztjogra számos helyen találunk példát. Lásd: Sebestyén Péter: A kutatási-fejlesztési szerződések, az azokra vonatkozó USA antitroszt és közös piaci szabályozás, *Külgazdaság*, 30 (1986) 5., 65–68. o.; Vigh József Ferenc: Az antitroszt törvények végrehajtásának új, 1995-ben közzétett irányelvei, *Külgazdaság*, 40 (1996) 10., 137–148. o.; Bottka Viktor: Antitroszt modernizáció az EU versenyjogban, *Állam- és jogtudomány*, 46 (2005) 3–4., 217–238. o.; Tóth Tihamér: Tessék hozzászólni! Zöld Könyv az antitroszt kártérítési perekéről, *Versenytükör*, 2 (2006) 1., 35–38. o.; Szilágyi Pál Béla: A közösségi versenypolitika (antitroszt jog) ötven éve, *Iustum aequum salutare*, 3 (2007) 4., 145–164. o.; Szilágyi

védhető megközelítés (főleg magyar nézőpontból), amely a vállalati versenyjoghoz sorolja a tisztességtelen verseny elleni jog³³ szabályait is (pl. a hírnévrontást, a bojkottot, a jellegbitorlást³⁴ stb.). Egy tankönyv erről így ír: „A versenyjog alatt a legszűkebb értelemben vett versenyjogi szabályokat értjük, így a versenytörvényt és az EUMSz. 101. és 102. cikkeit, valamint az ezekhez közvetlenül kapcsolódó rendeleteket, illetve az ezeket alkalmazó egyedi esetekben hozott határozatokat, ítéleteket.”³⁵ Tekintve, hogy az idézett sorok a versenyjog alatt a versenytörvényt (a maga általánosságában) értik, és Magyarországon egyazon törvény, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) tartalmazza mind a versenykorlátozások elleni jogra, mind a tisztességtelen versenycelekmények elleni jogra vonatkozó szabályanyagot, az mondható el, hogy mindkét jogterület a nemzeti versenyjog részét képezi.³⁶

A két jogterület (a versenykorlátozások elleni jog / antitrösztjog, valamint a tisztességtelen verseny elleni jog) éles elválasztása azért aggályos, mert „a tisztességtelen versenycelekmények elleni joganyag is védi a verseny intézményét és az antitröszt jog sem csak a versenyt, hanem annak tisztességét is védi.”³⁷

Ugyanakkor sokat látott megoldás az is, főleg az angol nyelvű szakirodalomban, hogy a (vállalati) versenyjogtól külön egységként kezelik a tisztességtelen verseny elleni jogot. Angol nyelvű tanulmányokban gyakran láthatjuk a *competition law / antitrust law* és az *unfair competition law* megkülönböztetését.³⁸

Németországban a versenyjogot (*Wettbewerbsrecht*) tágabb és szűkebb értelemben is használják. A szűkebb értelemben használt versenyjog (*Wettbewerbsrecht im engeren Sinne*) a tisztességtelen versenycelekmények elleni jogot jelenti, amelynek legfőbb jogforrása a *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG)*. A tágabb értelmű versenyjog alá tartozik (*Wettbewerbsrecht im weiteren Sinne*) egyrészt az előbb említett tisztességtelen versenycelekmények elleni jog, másrészt a versenykorlátozások elleni jog. Utóbbit a német jogtudományban kartelljogként (*Kartellrecht*)³⁹ nevesítik, amelynek legfőbb

Pál: Az antitröszt paradigma: a versenyző gazdaság helyreállítása, *Versenytükör*, 15 (2019) 1., 115–118. o.

³³ Nagy Csongor István egyik tanulmányában *tisztességtelenségi versenyjog*nak nevezi a jogterületet. Abból kiindulva, hogy a tanulmány „A magyar versenyjog üzleti titok-szabályának néhány értelmezési kérdéséről” címet viseli, viszont a tanulmányon belül nevesíti a tisztességtelenségi versenyjogot, valamint a versenykorlátozási (antitröszt) jogot, azt következtethetjük, hogy ő is azon az állásponton van, hogy hazánkban egy tágabb megnevezés alá sorolható a versenykorlátozások elleni jog és a tisztességtelen verseny elleni jog is, mégpedig az „általános” versenyjog kategória alá. S így a versenyjog nem csak a versenykorlátozások elleni jogot (az antitrösztjogot) foglalja magában. Lásd: Nagy Csongor István: A magyar versenyjog üzleti titok-szabályának néhány értelmezési kérdéséről, *Jogtudományi Közöny*, 63 (2008) 11., 553–561. o.

³⁴ A jellegbitorlásról lásd részletesen: Darázs Lénárd: „Jellegbitorlás” a tisztességtelen verseny elleni jogban, *Gazdaság és jog*, 15 (2007) 11., 19–23. o.; Miskolczi-Steuer Annamária: A „jellegbitorlás” komplex megítélése a magyar jogban, *Themis*, 2017. június, 110–136. o.

³⁵ Boytha-Tóth (szerk.): i.m. 27. o.

³⁶ Boytha-Tóth: i.m. 34. o.

³⁷ Boytha: i.m. 13. o.

³⁸ Reto M. Hilty-Frauke Henning-Bodewig (szerk.): *Law Against Unfair Competition – Towards a New Paradigm in Europe?*, Berlin – Heidelberg, Springer Verlag, 2007, Preface.

³⁹ Nevével ellentétben Németországban a kartelljog alatt nemcsak a kartelleket tárgyalják, hanem a

jogforrása a *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB)*, kiegészülve az uniós kartelljoggal.⁴⁰ Miután azonban – az angol terminológiát követve – a közösségi jogban gyakorta történt utalás az Európai Közösséget létrehozó szerződés 81. és 82. cikkére mint *competition law*-ra, a Svájcban eredeztethető *Lauterkeitsrecht* egyre inkább meghonosodott Németországban a tisztességtelen versenycelekmények elleni jogot felölelő szabályokra a félreértések elkerülése érdekében.⁴¹ A német jogtudomány tehát hasonló megoldást követ, mint a magyar: a versenyjog (*Wettbewerbsrecht*) kategória alá besorolja a tisztességtelen versenycelekmények elleni jogot (*Lauterkeitsrecht*), valamint a versenykorlátozások elleni jogot (*Kartellrecht*) is.

Ahogy a fejezet elején említésre került, a versenyjogon túlmenően beszélhetünk egy szélesebb értelemben vett versenyszabályozásról is. A tágabb értelmű versenyszabályozás foglalja magába az egyes termékek és iparágak esetében megjelenő speciális szabályokat. Azt is meg kell jegyezni, hogy a versenypolitika mellett lehetnek más (szak)politikák is, amelyek hatást gyakorolnak a versenyre.⁴²

Magyarország esetében a vállalati versenyjog területén kiterjedt szabályozás érvényesül, azonban az állami versenyjog az Európai Unió által meghatározott terület. A vállalati versenyjog „kódexét” hazánkban a Tpv. adja. A szélesebb értelmű versenyszabályozáshoz tartozik a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (a továbbiakban: Kertv.) jelentős piaci erővel rendelkező vállalkozásokra vonatkozó szabályanyaga,⁴³ valamint a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról szóló 2009. évi XCV. törvény (a továbbiakban: Tfmtv.). Mindkettő olyan rendelkezéseket tartalmaz, amelyek a mezőgazdaság és az élelmiszer-ellátási lánc versenyszabályozása szempontjából kulcsfontosságúak. Míg a Tpv. a klasszikus versenyjogi eszköztárhoz tartozó gazdasági erőfölénnyel való visszaélést, addig a Kertv. a már jóval „kétségebb hovatartozású” jelentős piaci erővel való visszaélést szabályozza. A „kétséges hovatartozású” jelző itt arra utal, hogy látható, hogy a hagyományos versenyjogi tényállások Magyarországon a versenytörvényben kapnak helyet, míg a jelentős piaci erővel való visszaélés ugyan egyértelműen versenyjogi relevanciájú,⁴⁴ sőt egyes országokban egyértelműen a versenyjoghoz tartozik (pl. Németország⁴⁵), de a magyar jogalkotó ezt a tényállást egy nem általánosan versenyjogi tárgyú törvényben helyezte el, hanem abban, amely kizárólag a kereskedelmi szektorra vonatkozik. Az, hogy a jelentős piaci erővel rendelkező vállalkozásokra vonatkozó szabályok hovatartozása (versenyjog-e vagy

gazdasági erőfölénnyel való visszaélést (*Missbrauch einer marktbeherrschenden Stellung*), valamint a fúziókontrollt (*Fusionskontrolle*) is. Lásd például: Johanna Kübler–Josefa Billinger: *Kartellrecht*, in: Constanze Ulmer–Eilfort–Eva Inés Oberfell (szerk.), *Verlagsrecht*, München, C.H. Beck, 2021.

⁴⁰ Manfred Heße: *Wettbewerbsrecht – Schnell erfasst*, Berlin – Heidelberg, Springer Verlag, 2011, 5. o.

⁴¹ Reto M. Hilty–Frauke Henning-Bodewig (szerk.): *Lauterkeitsrecht und Acquis Communautaire*, Berlin – Heidelberg, Springer Verlag, 2009, 9. o.

⁴² Boytha–Tóth: i.m. 27. o.

⁴³ Kertv. 7–7/B. §§.

⁴⁴ Ezen ügyek megítélésében szintén a Gazdasági Versenyhivatal jár el a Kertv. 9. § (3) és (3a) bekezdései alapján.

⁴⁵ Németországban a szabályozás a *Kartellrecht* legfőbb jogforrásának tekinthető *GWB*-ben kap helyet, annak 20. §-ában (*Verbotenes Verhalten von Unternehmen mit relativer oder überlegener Marktmacht*).

csupán versenyszabályozás) nem egyértelmű, egy szakirodalmi állásponttal tovább bonyolítható: *Tóth Tihamér* a Kertv. ezen rendelkezéseit a gazdasági erőfölényre vonatkozó kérdéskör kiegészítő rendelkezéseinek tekinti (a német megközelítéssel összhangban), amely „érdemben lejjebb szállít[ja] az erőfölény meglétének küszöbét”.^{46,47} Teszi ezt úgy a törvény, hogy deklarálja, hogy a jelentős piaci erő akkor áll fenn kétséget kizáróan, ha a vállalatcsoport előző évi konszolidált nettó árbevétele meghaladja a 100 milliárd forintot.⁴⁸ „A szabályozási megoldásnak egyetlen előnye van: kiszámíthatóságot eredményez [...]”⁴⁹ – folytatja *Tóth* egy kritikai észrevétellel. Ez a 100 milliárd forintos határ ebben a formájában megdönthetetlen vélelemként funkcionál.⁵⁰

A jelentős piaci erő szabályozásának igénye jóval később jelent meg, mint a gazdasági erőfölénnyel való visszaélésre adott szabályozási válaszreakciók. Németország volt az első Európában, amely az 1970-es évek elején kezelni próbálta az egyik piaci szereplő másik piaci szereplővel szembeni gazdasági függését. A gazdasági erőfölény a piac vonatkozásában abszolút jellegű, azaz az egész érintett piacot vizsgálva állapítható meg, hogy egy gazdasági szereplő gazdasági erőfölényben van-e, míg a jelentős piaci erő (illetve azon belül az élelmiszer-ellátási láncban tipikus vevői erő) relatív jellegű,⁵¹ azaz két piaci szereplő egymás közötti gazdasági viszonyában értelmezhető.⁵² Látható, hogy a két jogintézmény alapkonceptiója egy és ugyanaz: a piaci erejét egyoldalúan és visszaélészerűen kihasználó vállalkozás szankcionálása, legyen szó a piaci erő abszolút (gazdasági erőfölény) vagy relatív (jelentős piaci erő) fennállásáról.

A Kertv. 7. §-ának (6) bekezdésében deklarálja, hogy a jelentős piaci erővel rendelkező vállalkozásokra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatóak a Tfmvt. hatálya alá tartozó esetekben. Azaz megjelenik benne a *lex specialis* (Tfmvt.) *derogat legi generali* (Kertv.) elve, így utat engedve egy speciális, a mezőgazdaság és az élelmiszer-ellátási lánc piaci szereplőire alkalmazandó *versenyjogi jellegű* szabályozásnak. Közvetetten ugyan, de a Kertv. egy másik rendelkezése is – kapcsolódva a Tpv. gazdasági erőfölényre vonatkozó szabályozásához – magában foglalja az élelmiszerekre való utalást, kimondván, hogy a gazdasági erőfölényt a napi fogyasztási cikkek kiskereskedelmi értékesítésének piacán – mint érintett piacon

⁴⁶ Tóth Tihamér: Jogharmonizáció a magyar versenyjog elmúlt harminc évében, *Állam- és Jogtudomány*, 61 (2020) 2., 88. o.

⁴⁷ „[A] gazdasági erőfölényes helyzetet általában 30%-os értékesítési piaci részesedés felett lehet csupán kimutatni. A disztribúciós folyamatokban a jelentős piaci erőből fakadó piaci jelenségek általában már alacsonyabb, becslések szerint 5-10%-ot elérő értékesítési piaci részesedés esetén is kimutathatóak.” Lásd: Dedics Zsigmond: A vevői erő szabályozási kísérletei Magyarországon és más EU-tagállamokban, *Iustum Aequum Salutare*, 3 (2007) 2., 157. o.

⁴⁸ Kertv. 7. § (3) bek.

⁴⁹ Tóth: i.m. 88. o.

⁵⁰ Dedics: i.m. 157. o.

⁵¹ A jelentős piaci erő relatív jellege egyértelműen kirajzolódik a Kertv. fogalommeghatározásából. Lásd: Kertv. 2. § 7. pont: a jelentős piaci erő olyan piaci helyzet, amelynek következtében a kereskedő a beszállító számára termékeinek, illetve szolgáltatásainak a vásárlóhoz való eljuttatása során ésszerűen megkerülhetetlen szerződéses partnerré válik, illetve vált, és forgalmi részesedésének mértéke miatt képes egy termék, termékcsoporthoz jutását regionálisan vagy országosan befolyásolni.

⁵² Lásd European Commission: Study on the legal framework covering business-to-business unfair trading practices in the retail supply chain. Final report, 26 February 2014, 47-48. o.

– fennállónak kell tekinteni, amennyiben a vállalkozásnak a napi fogyasztási cikkek kiskereskedelmi értékesítéséből származó előző évi (konszolidált) nettó árbevétele meghaladja a 100 milliárd forintot.⁵³ A Kertv. a napi fogyasztási cikkek körében említi – többek között – a lakosság napi szükségleteinek, igényeinek kielégítésére szolgáló élelmiszer is.⁵⁴ Ez a 100 milliárd forintos határ még megfelelő mértékűnek volt tekinthető másfél évtizeddel ezelőtt, a törvény hatálybalépésekor, de azóta – a kiskereskedelmi láncok növekvő árbevétele és az infláció miatt – elavultnak tekinthető.^{55,56} Az említett speciális agrár-versenyszabályozás, a Tfmvt. bár a 'tisztességtelen forgalmazói magatartás' terminológiát használja, viszont az egyértelmű, hogy ezek a tilalmazott magatartások egyes, az élelmiszer-ellátási láncban helyet foglaló piaci szereplők, a kiskereskedelmi láncok jelentős piaci erejének (vevői erejének) következményei.⁵⁷

A Kertv. legújabb, élelmiszerláncokhoz kapcsolódó és versenyszabályozási jelleggel rendelkező szabályai a sör, üdítő- és gyümölcsital, gyümölcslé és gyümölcsnektár, valamint ásványvíz és szikvíz (szódavíz) értékesítésével állnak összefüggésben. Valamennyi új szabály említése nélkül, csupán egy kiemelésére kerül sor: az italt árusító vendéglátó üzlet köteles a sör – kivéve csapon értékesített sör –, üdítő- és gyümölcsital, gyümölcslé és gyümölcsnektár, valamint ásványvíz és szikvíz (szódavíz) értékesítése esetén termékenként legalább két különböző gyártó termékeinek értékesítését biztosítani. Az új rendelkezések emellett meghatározzák a jelentős piaci erő fogalmát: sörgyártó esetén a 30 milliárd forintot, üdítő- és gyümölcsital, gyümölcslé és gyümölcsnektár, valamint ásványvíz és szikvíz (szódavíz) gyártója esetén a 10 milliárd forintot meghaladó konszolidált éves nettó árbevétellel rendelkező gyártók *per se* jelentős piaci erővel rendelkező vállalkozásnak minősülnek.⁵⁸

Mindezek mellett az általános versenytörvény (a versenyjog „kódexe”), a Tpv. is tartalmaz speciális agrárrelevanciájú rendelkezést, amikor kimondja, hogy a gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalmára vonatkozó szabály megsértése nem állapítható meg mezőgazdasági termék vonatkozásában, ha a megállapodásból eredően a gazdasági verseny torzítása, korlátozása vagy megakadályozása a gazdaságilag indokolt, méltányolható jövedelem eléréséhez szükséges mértéket nem haladja meg, és e jövedelem megszerzésétől a megállapodás által érintett piac szereplője nincs elzárva.⁵⁹ Az állami versenyjog tárgykörében Magyarországon nincs

⁵³ A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény, 7/A. § (1) bekezdés.

⁵⁴ Kertv., 2. § 18a. pont.

⁵⁵ Kocsis Márton: Vevői erő – A hazai szabályozás 8 éve és európai uniós kitekintés, *Versenytükkör*, 10 (2014) 1., 64. o.

⁵⁶ Egy példát említve: az Auchan Magyarország Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. 2019. évi nettó árbevétele több mint 332 milliárd forint volt. Az részletesebb elemzés nélkül is belátható, hogy ebből a 332 milliárd forintból – feltehetőleg – több mint 100 milliárd forintot kitesznek a Kertv.-ben definiált napi fogyasztási cikkek, hiszen a törvény nemcsak az élelmiszer sorolja ide (bár ezt elsőként említi), hanem az illatszert, a drogériai terméket, a háztartási tisztítószer és a vegyi árut, a higiéniai papírterméket is, amelyet a fogyasztó jellemzően legfeljebb egy éven belül elfogyaszt, elhasznál vagy lecserél.

⁵⁷ A Tfmvt. kimondja a preambulumban, hogy az egyik célja a piaci szereplők közötti kiegyensúlyozott piaci alkupozíció biztosítása.

⁵⁸ Kertv. 7/B. § (8) bek.

⁵⁹ Tpv. 93/A. § (1) bek.

törvényi szabályozás.

4.2. Az Európai Unió szintje. Az Európai Unió vállalati versenyjogi tárgyú, anyagi jogi rendelkezései közül ki kell emelni az EUMSZ. 101. és 102. cikkét, míg állami versenyjogi tárgykörben annak 107. cikkét. Az EUMSZ. 103. cikke az uniós versenyjogi jogi aktusok formájaként a rendeletet és az irányelvet határozza meg. A másodlagos uniós jogforrások közül érdemes szót ejteni az előbb említett vállalati versenyjogi rendelkezések végrehajtási rendeletéről,⁶⁰ illetve a közös piacszerkezési rendelet⁶¹ vonatkozó szabályairól.

Ha az EUMSZ. versenyszabályainak mezőgazdaságra vonatkozó specialitását szeretnénk megragadni, akkor annak 42. cikkét kell megemlítenünk, ami a következőt deklarálja: A versenyszabályokról szóló fejezet rendelkezései a mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére csak olyan mértékben vonatkoznak, ahogyan azt a közös agrárpolitika célkitűzéseinek⁶² figyelembevételével az Európai Parlament és a Tanács meghatározza. Kiemelt speciális jogforrásnak tekinthető továbbá az egyes versenyszabályok mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére történő alkalmazásáról szóló tanácsi rendelet is.⁶³ Utóbbi kedvezőbb, privilegizált helyzetet teremt az EUMSZ. I. mellékletében meghatározott mezőgazdasági termékek termeléséhez és kereskedelméhez kapcsolódó megállapodások, döntések és összehangolt magatartások számára, illetve védelemben részesíti meghatározott feltételek fennállása esetén különösen a termelőket és termelői szervezeteket.⁶⁴ Fontos megemlíteni még egy uniós szinten merőben új, ám a magyar szabályozásban már több mint tíz éve fennálló jogi aktust, amely nem más, mint a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló irányelv.⁶⁵ Ezen irányelv átültetendő szabályai nagymértékben megegyeznek a már fentebb említett Tfmvt. rendelkezéseivel, így a magyar jogalkotó rendkívül előnyös helyzetben van az implementációt tekintve.⁶⁶ Az irányelv preambulumból olvasható ki az, hogy a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek beszállítói és vevői közötti egyenlőtlen tárgyalási pozíciókból tisztességtelen piaci gyakorlatok származnak. Ez az egyenlőtlenység az élelmiszer-ellátási lánc egyes piaci szereplőinek (tipikusan a

⁶⁰ A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról (OJ L 1, 2003.01.04., 1. o.). (Megjegyzés: a korábbi, az Európai Közösséget létrehozó szerződés számozása szerint a jelenlegi 101. és 102. cikk az akkori 81. és 82. cikknek felelt meg.)

⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1308/2013/EU rendelete (2013. december 17.) a mezőgazdasági termékpiacon közös szervezésének létrehozásáról, és a 922/72/EGK, a 234/79/EK, az 1037/2001/EK és az 1234/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 347, 2013.12.20., 671. o.).

⁶² Lásd EUMSZ. 39. cikk (1) bek.

⁶³ A Tanács 1184/2006/EK rendelete (2006. július 24.) az egyes versenyszabályok mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére történő alkalmazásáról (HL L 214, 2006.08.04., 7. o.).

⁶⁴ A Tanács 1184/2006/EK rendelete, 2. cikk

⁶⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/633 irányelve (2019. április 17.) a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról (HL L 111, 2019.04.25., 59. o.).

⁶⁶ Lásd Csirszki Martin Milán: Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok a mezőgazdaságban – Az uniós irányelv összevetése a magyar szabályozással, *Magyar jog*, 68 (2021) 3., 156–163. o.

kiskereskedelmi láncoknak) a jelentős piaci erejéből, illetve ezzel összefüggésben a beszállítóknak a vevőktől való gazdasági függőségéből eredeztethetőek. S bár sem az irányelv, sem a Tfmtv. nem említi a jelentős piaci erőt, kétség nélkül állítható, hogy mind az uniós, mind a magyar jogforrás erre a jelenségre adott válaszlépésként született. A magyar törvény, a Tfmtv. viszonylatában ez alátámasztható a Kertv. 7. §-ának (6) bekezdésével, ami kimondja, hogy a Kertv. jelentős piaci erőre vonatkozó általános (a teljes kereskedelmi szektorra vonatkozó) szabályai nem alkalmazhatóak a Tfmtv. hatálya alá tartozó esetekben. Ebből megállapítható, hogy a Tfmtv. – a 'jelentős piaci erő' terminológia használata nélkül is – speciális szabályokat rögzít a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekkel kereskedő, jelentős piaci erővel rendelkező kiskereskedelmi láncok tekintetében. Az irányelv szintén mellőzi a 'jelentős piaci erő' kifejezést, de említést tesz a beszállítóknak a vevőktől való gazdasági függőségi helyzetéről,⁶⁷ valamint három ízben is kimondja, hogy értékelési módja relatív,⁶⁸ azaz csupán az egymással szembenálló (tárgyaló) piaci szereplők viszonyát vizsgálja, amely pedig a jelentős piaci erő sajátja.⁶⁹

Az említett közös piacszerkezési rendelet önálló részben foglalkozik a versenyszabályokkal. Egyrészt eltérést biztosít a mezőgazdasági termelők és társulásaik számára a közös agrárpolitika célkitűzéseinek megvalósítása érdekében,⁷⁰ másrészt privilegizált helyzetet teremt az elismert szakmaközi szervezetek megállapodásai és összehangolt magatartásai vonatkozásában.^{71,72}

E szabályok részletes ismertetése nélkül csupán a kiterjedt szabályozási rendszer érzékeltetése a cél, hiszen látható, hogy az Európai Unióban jelentős figyelmet fordítanak a mezőgazdasági szereplők és mezőgazdasági tevékenységek speciális versenyjogi/versenyszabályozási megítélésére. Ez rendkívül előremutató módon Magyarországon sincsen másképp. Hazánkban ezek mögött egy egészen kiterjedt jogalkalmazási gyakorlat érhető tetten, kiváltképpen gondolva itt Magyarország tekintetében a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal hatáskörébe tartozó, a Tfmtv. tárgyi hatálya alá eső tisztességtelen forgalmazói magatartásokkal kapcsolatos esetekre. Az uniós jogalkalmazás vonatkozásában pedig nem szabad elfelejteni azokat az Európai Bizottsághoz tartozó versenyjogi ügyeket sem, amelyek mezőgazdasági relevanciával bírnak,⁷³ s a fent említett jogforrások valamelyikéhez

⁶⁷ 2019/633 EU irányelv, (9) preambulumbek.

⁶⁸ Tehát nem abszolút, mint a gazdasági erőfölény meglétének vizsgálatánál, amikor a piac egészét kell elemezni ahhoz, hogy eldönthető legyen, hogy a gazdasági erőfölény fennállása megállapítható-e. Az értékelési mód során az irányelv a bevételi határértékek lépcsőzetes meghatározásával jelöli ki a személyi hatályát. Például az irányelv olyan tisztességtelen piaci gyakorlatokra alkalmazandó, amelyek mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek értékesítésével összefüggésben fordulnak elő a 2 millió eurót meg nem haladó éves árbevétellel rendelkező beszállító és a 2 millió eurót meghaladó éves árbevétellel rendelkező vevő között. Lásd: 2019/633 EU irányelv, 1. cikk (2) bek.

⁶⁹ A jelentős piaci erő angol megfelelőjének a *superior bargaining power* tekinthető, amelyet az angol nyelvű szakirodalomban gyakorta neveznek *relative* vagy *relational market power*nek is, azaz relatív vagy viszonylagos piaci erőnek. Lásd: Liyang Hou: Superior bargaining power: the good, the bad and the ugly, *Asia Pacific Law Review*, 27 (2019) 1., 40.

⁷⁰ Közös piacszerkezési rendelet, 209. cikk.

⁷¹ Közös piacszerkezési rendelet, 210. cikk.

⁷² A közös piacszerkezési rendelet állami versenyjogra vonatkozó rendelkezéseit a 211-218. cikkek tartalmazzák.

⁷³ *A francia marhahús piaca kapcsán*: 2003/600/EC: Commission Decision of 2 April 2003 relating to a

kapcsolódnak.

5. Konklúziók

Amint az előzőekből látható, az agrárjognak, illetve a versenyjognak és a versenyszabályozásnak van egy egészen sajátos közös metszete. Azért kerül itt említésre a versenyjog és a versenyszabályozás külön-külön, mert speciális agrárrelevanciájú rendelkezések nemcsak a klasszikus versenyjogi tényállások vonatkozásában érhetőek tetten nemzeti és uniós szinten egyaránt, hanem a kétséges hovatartozású, nem klasszikus versenyjogi, némely szakirodalmi álláspont által csupán versenyszabályozási tényállásnak tekinthető jelentős piaci erő esetében is.

Az agrárjog a szabályozási tárgyköreit illetően a mezőgazdasági termelőre, a mezőgazdasági termékre és élelmiszerre, a mezőgazdasági tevékenységre, a mezőgazdasági üzemre és a vidékre tartalmaz speciális szabályokat. A versenyjog, illetve a versenyszabályozás pedig, ahogy az előző fejezetben bemutatásra került, a gazdasági verseny egyensúlyának megteremtése érdekében lép fel, legyen szó annak vállalati vagy állami oldaláról. Ha e kettőt ötvözzük, akkor láthatóvá válik, hogy a mezőgazdaságban és az élelmiszer-ellátási láncban egyes piaci szereplők (tipikusan a mezőgazdasági termelők, valamint a kis- és középvállalkozások) a gazdasági versenyben kiszolgáltatott piaci helyzetben, egyenlőtlen tárgyalási pozícióban vannak. A mezőgazdaság általános kiszolgáltatottságán túl (gondolva itt például az időjárás tényezőkre) a termelők a gazdasági versenyben is jelentős problémákkal szembesülnek a kedvezőtlen alkupozícióik miatt. Indokolt tehát az általános versenyjogi intervenciót meghaladva egy fokozottabb védelmet biztosító rendszer kiépítése, amely valamelyest mérsékli ezeket a hátrányokat.

Ez a fajta sajátos és a gyengébb fél fokozott védelmét jelentő, valamint az agráriumot, illetve annak szereplőit (pl. a termelőket, termelői szervezeteket) speciálisan kezelő versenyjogi és versenyszabályozási szabályanyag elért egy jelentős számot. Van létjogosultsága egy új jogterület születéséről beszélni, amely a mezőgazdaságra és az élelmiszer-ellátási láncra vonatkozó speciális versenyszabályokat öleli fel. Ez a jogterület pedig az agrár-versenyjog, amely hasonlóan az agrárjoghoz, a mezőgazdaság és az élelmiszerlánc viszonylatában

proceeding pursuant to Article 81 of the EC Treaty (Case COMP/C.38.279/F3 — French beef). *A francia sörpiac kapcsán*: 2005/503/EC: Commission Decision of 29 September 2004 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty (Case COMP/C.37.750/B2 — Brasseries Kronenbourg — Brasseries Heineken). *Az olasz nyersdohány piaca kapcsán*: 2006/901/EC: Commission Decision of 20 October 2005 relating to a proceeding under Article 81(1) of the EC Treaty (Case COMP/C.38.281/B.2 — Raw tobacco Italy). *A banánpiac kapcsán*: Commission Decision of 15 October 2008 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty (Case COMP/39188 — Bananas). *Az egzotikus gyümölcsök piaca kapcsán*: Commission Decision of 12 October 2011 (COMP/39482 — Exotic Fruit (Bananas)). *A tengeri rákok piaca kapcsán*: Commission Decision of 27 November 2013 (AT.39633 — Shrimps). *A spanyol nyersdohány piaca kapcsán*: Commission Decision of 16 June 2017 amending Decision C(2004) 4030 (final) of 20 October 2004 relating to a proceeding under Article 81(1) of the EC Treaty (COMP/38.238 — Raw Tobacco — Spain). *A sörpiac kapcsán*: Commission Decision of 13 May 2019 relating to a proceeding under Article 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union (the Treaty) (AT.40134 — AB InBev beer trade restrictions).

állapít meg speciális szabályokat, ezáltal mérsékelve a gazdasági versenyben a mezőgazdaság és élelmiszer-ellátási lánc bizonyos szereplőinek kedvezőtlen piaci pozícióit.

Az 'agrár-versenyjog' kifejezésben a –versenyjog utótag egyaránt magában foglalja (a) a klasszikus versenyjogi tényállásokhoz kapcsolódó speciális agrár- és élelmiszerrelevanciájú rendelkezéseket, (b) az egyes szakirodalmi álláspontok által pusztán versenyszabályozásként aposztrofálható, német jogforrási szinten azonban versenyjoginak tekinthető jelentős piaci erőre vonatkozó speciális rendelkezéseket, továbbá (c) az ebben a tanulmányban nem tárgyalt, a mezőgazdasághoz és az élelmiszer-ellátási láncához kapcsolódó állami támogatásokat is. *Az agrár-versenyjog alatt – ezek alapján – azokat a (vállalati és állami) versenyszabályokat értjük, amelyek agrárpolitikai célkitűzések megvalósítására hivatottak.* Ez a definíció egyrészt megfelel az agrárjog tömör instrumentális meghatározásának, hiszen az agrár-versenyjogban szintén megjelennek az agrárpolitikai célkitűzések, s ez független attól, hogy a versenyt szabályozó rendelkezésekről beszélünk. Másrészt pedig figyelembe veszi a versenyjog és a versenyszabályozás tartalmát, s a két jogág szabályainak halmazából kialakít egy közös metszetet, amely sajátos tulajdonságokkal rendelkezik.

A versenyjog dichotómiájából kiindulva az agrár-versenyjog jogterületén belül is érdemes egy distinkciót tenni, amely a közjogi és a magánjogi jellegű szabályok elkülönítését jelenti. A közjogi agrár-versenyjogi szabályok a mezőgazdasági szereplők részére nyújtott állami támogatásokat, valamint ezek feltételrendszerét foglalja magában. Itt beszélhetünk nemzeti szintű és uniós szintű támogatásokról, esetleg ezek vegyes változatáról, tehát a joganyag is egyrészt nemzeti, másrészt uniós szinten meghatározott, harmadrészt pedig ezt a közjogi területet erőteljesen szabályozza a WTO is. Ezzel szemben, a magánjogi agrár-versenyjogi szabályok a mezőgazdasági termelők, illetve társulásaik kedvezőbb versenyjogi megítélését, továbbá fokozott védelmét célozzák az erősebb piaci szereplőkkel szemben. Ahogy már említésre került, a magyar jogalkotó 2009-től elkülönülten szabályozza a Tfmvt. által a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek beszállítójával szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartásokat, s ehhez kapcsolódóan komplex eljárásrendet dolgozott ki. Az Unió pusztán 2019-ben fogadott el egy irányelvet minimumharmonizáció formájában a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról, amely valamelyest – a minimumharmonizáció eszközével – egységesíteni próbálná az eltérő nemzeti szabályozásokat, amely ezáltal hozzájárulhatna a belső piac hatékonyabb működéséhez. Fontos még megjegyezni a Tanács 1184/2006/EK rendeletét, amely kedvezményeket biztosít a termelőknek, termelői szervezeteknek az egyes versenyszabályok mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére történő alkalmazása kapcsán. Ezekon túlmenően is lehetne említeni számos olyan, a mezőgazdaságra vonatkozó speciális rendelkezést, amelyek elvétve jelennek meg a különböző jogforrásokban, s amelyeknek vázlatos ismertetése fentebb már megtörtént. A mezőgazdaság speciálisként történő kezelése az uniós jogalkalmazásban is tetten érhető.

A mezőgazdaságra és élelmiszer-ellátási láncra vonatkozó speciális versenyjogi és

versenyszabályozási rendelkezések száma jelentős, s egyre bővülő jogterület, amelynek rendszerbe foglalását és dogmatikai megalapozását el kell végeznie a jogtudománynak. A mezőgazdaságban és élelmiszer-ellátási láncban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatok két jogág, mégpedig az agrárjog és a versenyjog metszetében helyezkednek el. Ezen belül is az agrár-versenyjog magánjogi szabályanyagát gyarapítják, amelyre speciális nézőpontból ezidáig kevesen tekintettek. Nincs ezzel így az agrár-versenyjog közjogi része, hiszen az agrártámogatások jogtudományi szempontú szakirodalma szinte végláthatatlan, s gyorsan változó mivolta miatt folyamatosan jelennek meg újabb és újabb munkák.

Összességében az mondható el, hogy az agrár-versenyjog jogterülete kétszeresen kettős meghatározottságú: egyrészt a jogterület közjogi és magánjogi jogforrásokban is bővelkedik, másrészt pedig agrárjogi és versenyjogi szemléletmódot is igényel. E jogterület nem tárható fel az agráriumra vonatkozó speciális jogszabályhalmaz ismerete nélkül, de nem tárható fel a versenyjogi szabályozást jellemző nézőpont nélkül sem. A kettőt ötvözni kell, s nem szabad figyelmen kívül hagyni sem a mögötte meghúzódó agrárpolitikai, sem a versenypolitikai célkitűzéseket. Bár a jogterület erősen szabályozott az uniós jogi aktusok által mind közjogi, mind magánjogi részében, de a nemzeti érdekeket kifejezésre juttató nemzeti szabályozást sem szabad elengednünk, hiszen bár a belső piacon megvalósuló gazdasági verseny uniós szintű érdeknek tekinthető, de a magyar mezőgazdasági termelőket a nemzeti érdekek mentén fokozott mértékben kell támogatni. E kettő összehangolása nem könnyű feladat.

Végezetül elmondható még, hogy a magánjogi jellegű agrár-versenyjogi szabályok hűen tükrözik az agrárjog, s a mögötte meghúzódó agrárpolitikai célkitűzések dinamikus változását, mint például azt, hogy a mezőgazdasági termelők fokozott versenyjogi védelme újult erőre kapott, s így új agrárjogi jogforrások jelennek meg. Ezeket a jogtudománynak fel kell dolgoznia és elemeznie kell. S bár az agrár-versenyjog jogterülete esetében helyet kap a versenyjogi megközelítés is, a dominánsnak az agrárvonalat kell tekinteni, s így a dogmatikai megalapozás is sokkal inkább az agrárjoggal, mint a versenyjoggal foglalkozó szakemberekre marad. Ez a feltevés ugyanakkor nem egyéni vélemény, hiszen ahogy a bevezetésben is említésre került, az uniós joganyagból is kiolvasható, hogy „a Szerződésben meghatározott versenyszabályoknak a mezőgazdasági termékek termelésére és kereskedelmére való alkalmazása a közös agrárpolitika kérdéskörébe tartozik.”⁷⁴

Magyar szemmel nézve a magánjogi agrár-versenyjogi szabályok tehát az agrárjoggal foglalkozó szakemberek számára egy nemzeti és uniós szinten is egyre inkább kiforrottabb joganyagként jelennek meg, amelyek mellé beillesztve a közjogi jellegű agrártámogatások szabályait, egy kétszeresen kettős meghatározottságú, komplex szemléletmódot igénylő jogterülettel találkozhatunk.

⁷⁴ A Tanács 1184/2006/EK rendelete, Preambulum (2) bek.